

ДИТЯЧІ ІНІЦІАЦІЇ НА ВІННИЧЧИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена висвітленню регіональних особливостей побутування дитячих ініціацій на Вінниччині другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. На основі вперше введених в науковий обіг власних польових та архівних матеріалів авторка висвітлює структуру ініціацій та їх символічне значення; намагається з'ясувати причини модифікацій та зникнення деяких із них.

Ключові слова: діти, ініціація, Вінниччина, лімінальний період, реінкорпорація, хрещення, пострижини.

Однією із важливих проблем вивчення на всіх історичних етапах була й залишатиметься структура, функції та взаємозв'язки соціальних інститутів. Людей завжди будуть цікавити питання їхнього місця і ролі в суспільстві. Саме дитячі ініціації, які є першими в процесі соціалізації людини та визначальними в структурній ієрархії суспільства, потребують глибокого вивчення.

Значну цінність для вивчення питання дитячих ініціацій мають праці українських етнографів кінця ХІХ – початку ХХ ст. Мр. Грушевського (З.Кузелі)¹ та Н.Заглади². Їх появу варто розглядати як якісний поступ в дослідженні місця та ролі дітей у соціумі, насамперед, як активних членів, а не тільки як результат діяльності дорослих. Відтак і певні вікові етапи стали висвітлюватися через призму соціально-гендерних ролей та преференцій, статусних позицій у сфері господарчого та родинного життя.

Етнологи другої половини ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Н.Гаврилук³, В. Борисенко⁴, О. Кісь⁵, І.Щербак⁶, А. Забловський⁷ та ін. зробили вагомий внесок, передусім, у вироблення методологічних засад дослідження статево-вікової стратифікації традиційного та сучасного суспільства.

Незважаючи на ряд праць, й на сьогодні залишається актуальним вивчення регіональних особливостей дитячих ініціацій саме періоду другої половини ХХ – поч. ХХІ ст., який є своєрідним “лакмусом” стану родинно-громадського життя після радикальних змін: радянської уніфікації культури, насильницького відчуження селянства від землі, репресій, голодомору, Другої світової війни, економічних та політичних криз тощо. Внаслідок цього було втрачено важливі складові народної культури та порушилася її природна еволюція.

Звідси об'єктом дослідження є дитячі ініціації на Вінниччині другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. Завдання ми вбачаємо у висвітленні їх структури, атрибутики та символіки, а також з'ясування казуального характеру їх змін порівняно із традиційним суспільством.

Звичайно, у своїй статті ми не претендуємо на вичерпний аналіз усіх вище перерахованих завдань, швидше на постановку питання, ніж на спробу остаточного вирішення.

Було відстежено стан та форми побутування дитячих ініціацій (з моменту народження до 13 – 14 років) в родинно-побутовій обрядовості на Вінниччині другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. В ході польових розвідок було опитано 50 інформаторів із 18 сіл 8 районів Вінницької області, зокрема, Мітлинці, Шура-Мітлинецька, Михайлівка, Носівці Гайсинського р-ну; с. Круподеринці Погребищенського р-ну; Орлівка, Дранка, Одая, Тиманівка, Кирнасівка Тульчинського р-ну; с. Джулинка Бершадського р-ну; сс. Широка Гребля, Соколова, Скаржинці Хмільницького р-ну; с. Переорки, с. Сосонка Вінницького р-ну; с. Мазурівка Чернівецького; смт. Літин Літинського р-ну. Із особливостями дитячих ініціацій в сс. Гушинці, Корделівці Калинівського та Кордишівці, Комсомольському, Глухівцях, Сестринівці Козятинського р-ну ознайомилися шляхом опрацювання архівів Рукописного фонду навчально-наукової лабораторії з етнології По-

ділля Інституту історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вік інформаторів від 20 до 80 років.

Розглядаючи дитячі ініціації, виділяємо декілька етапів. Першим є народження, оскільки йде мова про перехід із світу ненароджених у світ народжених. Вона має у своїй структурі такі складові як лімінальний період (порубіжний) та реінкорпорацію (включення до нового колективу).

В народному світогляді й до сьогодні на Вінниччині побутують уявлення про переселення душі після смерті тіла в інший об'єкт (прим. автора. – науковий термін “метемпсихоза”)⁸, зокрема, душ предків у новонароджених. Мабуть, тому є звичай називати сина/дочку дідовим/бабиним іменем, оскільки померлий передає нащадку разом з ім'ям свої силу, долю, стає його охоронцем. Або протилежний варіант: не давати нащадку імені померлого предка (якщо в того була погана доля), аби той певним чином не нашкодив: “Моя бабця Ганька була така скажена, що най Бог милує, не то що люди – собаки обходили стороною, так боялись. То хотіли внучечку Анічкою назвати. Я сказала: обижайтесь – не обіжайтесь, не позволю. Хоч я сама Ганя. Бо ще іменем долю бабину прикличе, нашо воно дитині?”⁹

Поширеним є вірування про причетність лелеки до народження, який, за уявленнями, приносить дитину: “з іншого світу”, “із-за обрію”, “із-за межі”, “буську, буську, принеси Маруську”, “чорногуз приніс” та ін. (як варіант – “під дахом хати ліплять гнізда ластівки – на багатодітність”)¹⁰.

Як свідчать польові матеріали, є різні варіанти простору, звідки прийшли діти. Так, найтипівші зразки знаходимо в так званих формулах обману: а) вершечки дерев (груші, сливки, дуба, вакації). На нашу думку, мова йде про Дерево роду (схема світобудови), в якій верхня частина, тобто вершечок, – це діти; б) водні стихії (“відловили на річці”, “зловили на вудку”, “в лодці плив”, “зловили рибку, а тебе в її животику найшли”. Очевидно, і в даному випадку значення вкидання у воду пов'язане з хтонічною семантикою води, і відтак означало символічну смерть в попередньому статусі (тобто, перехід із світу ненароджених в світ народжених); в) небо (в уявленнях українців, небо – паралельний світ): “з неба впав”; г) інші простори, що виконують роль “іншого світу” на противагу “свого простору”, тобто, народитися вдома, в хаті (“найшли в капусті”, “купили в магазині”, “в лікарні”, “в соломі біля клуні”, “в огірках зав'язався”).

Варто сказати, що ці вірування та уявлення передаються за стереотипами і мають переважно інформативний характер.

Обряд “перетинання межі” (прим. автора. – так званий лімінальний період) під час пологів досить широко відомий на Вінниччині в досліджуваний період. Назви обряду жоден з інформаторів не назвав. Переважно намагання полегшити пологи обмежується ритуальним поведінням з одягом: розстібають, розв'язують все на породіллі та на її чоловікові (як варіанти, на родичах, на присутніх при пологах). Лише почасти вдаються по допомогу священика, аби той тримав церкву відчиненою.

Продовжують й на початку XXI ст. побутувати вірування, що “коли приносять дитину з пологового будинку, то треба перенести три рази через поріг”¹¹ В даному контексті “поріг” розуміється як “межа” з “іншим світом” та несуть небезпеку для дитини, тому багаторазове перенесення є “прочищенням шляху”.

Третьою стадією ініціації, тобто повноправне включення до “світу людей”, є перша купіль новонародженого (так зване ритуальне обливання): “воду для купелі брали непочату до схід сонця з трьох криниць”¹². Цікаво, що “непочату” воду для першої купелі, хоч і в поодиноких випадках, і дотепер продовжують використовувати на Вінниччині (переважно в сільській місцевості), а також обсушувати тіло дитини, не витираючи, біля печі, а в сучасних умовах – біля іншого джерела тепла (каміна, обігрівача тощо). Вода сприяла очищенню дитини. Найтипівші відповіді на питання про символічне значення першої купелі на сьогодні є переважно констатуючого характеру: “так треба, а чого – не знаю”, “треба обмити те все”, “до рідної водиці залучаємо”.

Як зазначає А. Забловський, саме в обрядовій практиці першої ініціації простежуються “доброблення” та “перероблення” тіла дитини, які мали на меті надати їй фіксованих антропоморфних рис, вивести зі стану “кокономорфності” та андрогінності¹³. Подібні соціалізаційні заходи спрямовані на наділення новонародженої дитини культурними ознаками, включення її в систему соціальних зв'язків свого роду та сільської громади, а, насамперед, “світу людського”.

Наступною ініціацією дитини після залучення до світу людей є хрещення – залучення її до християнського світу. Новоутворенням ХХ ст. як варіант назви хрещення були “звїздини”¹⁴. В кінці ХХ – поч. ХХІ ст. спостерігаємо тенденцією до популяризації хрещення.

Порубіжним періодом для дитини в цьому етапі переходу є період до “пострижин” як завершальної стадії включення до християнського світу. “Пострижини” пояснюються на сьогодні членами родини та хресними, як повноправне входження до “дорослого світу”: “Воно ще коли не стрижане, то як ангел – святе, а це вже стрижуть, як дорослого. Нові коски будуть рости вже на цьому світі. Дівчинку чи хлопчика садят на табурет, зверху стелят кожуха вовною догори. Хресний стриже ззаді навхрест пасмочко, но не дуже сильно – так, щоб читалося. Потом на табуреті піднімають вгору три рази. Мама зберігає волоссячко в якійсь коробочці, а потом в 6 років спалює”¹⁵. Або: “Мою дочку Іру Москвіну, 2001 року народження, стригла одна хресна мама, в якій коси гарні. Хресний батько тримав на руках. Волосся я склала в пакетик. А нашо? Я не знаю. В мене така шкатулка є: там і волосся, там і пуповина¹⁶, “Мене постригла в рік бабушкина сестра рідна, то два чи три роки не росло волосся взагалі. Казали, це тому, що не батьки хрещені. Таке пояснення було від бабусі”¹⁷.

На сьогодні побутує декілька обрядодій зі стриженим волоссям: “закопати або спалити під деревом волосся, щоб на тому світі не збирала свого волосся”; “пустити на воду, бо якщо за вітром пташка рознесе, то в дитини буде боліти голова або “зуроки” будуть робити... а на воду, щоб волосся гарно росло, щоб тільки на текучу воду. Кажуть “за водою”¹⁸. Вислів “пішов за водою” на Вінниччині означає “навіки пропав”, “покинув цей світ”, “пішов на інший світ”.

Є підстави припускати, що саджання дитини на кожух та стілець, піднімання тричі вгору із величанням її імені є варіантом специфічної саме для Поділля ланки завершення молодіжної ініціації – “коронування на парубка”, яке побутувало в традиційному суспільстві.

Структура, атрибутика та символічне значення обряду “пострижин” як завершального етапу хрещення другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. суттєво не відрізняється від традиційного варіанту. Таїнство хрещення, незважаючи на заборони, продовжували (хоча й почасти таємно) побутувати в ХХ ст. Це пов’язано, на нашу думку, як із усвідомленням населення його значущості, так і з автоматичним виконанням стереотипів.

За окрему ініціацію варто, на нашу думку, вважати відвідування дітьми дитячого садка, яке перетворилося із нововведення першої половини ХХ ст. в масове явище саме в другій половині ХХ ст. Звідси лімінальним періодом в цій структурі є перше самостійне ознайомлення із суспільними нормами, правилами, обов’язками, загальнолюдськими та етнічними цінностями, а включенням – усвідомлення себе як індивіда та частиною колективу (“я ходжу в садочок”, “я з молодшої групи” тощо). З’являються такі особистісні новоутворення, як супідрядність мотивів (діяльність і поведінка дошкільника не просто існують поряд, а вступають між собою у різні співвідношення), формування довільної поведінки. Провідною стає рольова гра як моделювання життєдіяльності дорослих. Розвиток провідних соціальних потреб у дошкільному віці характеризується тим, що кожна з них набуває самостійного значення.

У включенні до трудової діяльності, яку виокремлюють, фазою набуття ініціантом нового соціального статусу є розв’язування ним пуповини. До сьогодні на Вінниччині досить широко практикують дії з пуповиною: “Пуповину спалили перед тим, як ішла в школу. Вона перед тим розв’язала. Казали, що краще буде на розум”¹⁹.

Традиційні компоненти цього етапу, зокрема, “заплітки” для дівчинки, одягання на хлопчика пояса модифікувалися у вручення з боку батьків та хресних цінних подарунків (велосипед, рюкзак, одяг, письмовий стіл, комп’ютер тощо), які є своєрідним “коронуванням” школяра-ініціанта.

В другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. виробилися дещо інші критерії до статевого поділу праці. Так, для дівчаток 5 – 6 років в ХІХ – на поч. ХХ прилучення до хатніх робіт (прядіння, вишивання), догляду за меншими дітьми (нянька) та до виконання простих жіночих робіт у селянському господарстві: гребти та складати сіно, полоти грядки тощо; хлопчиків – до чоловічих (майструвати, сіяти, пастушити та ін.) було їхнім основним завданням. То у дітей цього ж віку другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. в зв’язку із занепадом доволі замкненої виробничо-споживчої соціальної структури, яка дотримувалась основних засад історично сформованого способу життєдіяльності, модернізацією побуту та зайнятістю дітей у інших сферах суспіль-

ного життя (дитячий садок, школа, професійні навчальні заклади) сталося помітне відчуження від домашнього сільського господарства.

Хоча й на сьогодні існують поняття “дівчача” (кухонна справа, прибирання в домі, прання, прасування, городництво) та “хлопчача” (електротехнічна, слюсарна, столярна справа, садівництво) роботи, межі статевого розподілу у праці поступово стираються. І все більше стає спільних робіт. Цікавими є спостереження щодо пастухування як однієї із форм традиційної ініціації. Його можна назвати “ініціацією в ініціації”, оскільки воно має класичну структуру: виключення зі старого колективу (початок пастушіння), порубіжний період (випробування), прийняття “в пастухи”.

Так званий “пастуший” вік на Вінниччині в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. починався та починається, як і у всіх інших регіонах України, в 6 – 7 років. Випробування на право називатися “пастухом” були різноманітні. Насамперед, треба було на перших порах пастушіння постійно завертати не тільки свою, але й чужу худобу: “О! сьогодні корови напасуться, бо сьогодні ноги молоді будуть бігати”. Старші примушували курити; “перевіряли, чи зможе новачок берегти секрети, якщо через певний час ніхто “з чужих” не визнає – значить “свій”, його приймали до гурту”²⁰; давали завдання приборкати найлютішу корову в череді; загадували загадки, в разі не відгадування яких насміхалися: “Що тобі краще: сім дірок в голові чи корж на сонці печений? Треба було вибрати. Сім дірок в голові – очі, вуха, дві дірки в носі, рот; а корж на сонці печений – коров’як. Якщо вибрав корж, сміялися, могли й штовхнути в нього”²¹; придумували усілякі завдання у випадку програшу в карти: загавкати, віджатися, роздягнути до нижньої білизни тощо. Відомі випадки фізичних випробувань: “проколювали голкою шкіри на долоні, якщо не заплачеш, то ти настоящий пастух, а не якийсь там шмаркач”²². На нашу думку, останній приклад є архаїчним залишком жорстоких екзаменувань, про які згадує В.Балушок в контексті “молодіжних звіриних союзів давніх слов’ян”²³. Включення до пастушої компанії, якщо мова йшла про пастуха старшого 12 – 13 років, завершувалося винесенням могорича на поле. Зустрічалася в другій половині ХХ ст. інформація про обливання пастуха водою або “занурювання” у воду як своєрідну форму посвячення: “Придумували такі-сякі іспитання, щоб новачків обмити, але то лише так, для виду. Було, що в озеро з головою нурили, це, значить, що новачок вже чистий, з рідної водиці”²⁴ (знову вода як “межа”).

На Вінниччині й до цього часу широко побутують переходи із одного соціального статусу в інший, пов’язані із початком систематичного відвідування дітьми вулиці (з 7 – 8 років). Відомі випадки “вступних” випробувань, серед яких для “новеньких” популярним був метод дізнаватися про їхні страхи і змушувати переборювати їх. Тих, які боялися висоти, заставляли вилізти на дерево чи на місток; брати у руки вужів, жаб, черв’яків²⁵ і тощо.

Популярними є різноманітні жартівливі ситуації. Наприклад, “новачку” “підкидали” чужі речі із звинувачення його в крадіжці (дивились, як “викрутиться”)²⁶, змушували його смішити компанію; бути “пугалом” на городі і лякати пташок; відправляти в село на “заробітки”: щоб заробляв гроші чи гостинці для всієї громади²⁷.

Для хлопчиків, як правило, була характерна й “антиповедінка”, яка зводилася до дій, протилежних загальноприйнятим. Зокрема, викопування щойно посаженої картоплі, цибулі²⁸, “відпинання” худоби тим, які їм не подобались; забивання дощечками криниці²⁹; лякання ввечері людей³⁰.

Після складання вступних випробувань обов’язковим елементом було екзаменування посвячуваних на кмітливість, витривалість. Зокрема, бійки між різними компаніями: “Той вожак, у кого розум добрий і кулак”³¹.

Цікавими, на наш погляд, є зафіксовані пережитки так званого “коронування” ще до 70-х рр. ХХ ст.: “Зелепуху” підіймали на руки і підкидали. Це так “величали”³². В другій половині ХХ ст. на Вінниччині в с. Одая та с. Орлівка Тульчинського р-ну зафіксували побутування двох випадків саджання при так званому “коронуванні” на свиню та теля, які є швидше винятком, аніж правилом.

Ймовірно, свиня/теля в даному випадку є символічними заміном більш ранньої ритуально-міфологічної функції коня, як посередника між трьома світами (богів – людей – мертвих).

Порівняно із традицією молодіжних громад “обирати” старшого в дитячих компаніях швидше побутує традиція визнавати. Хоч існує поняття “головний”/“головна”, особливих екзамену-

вань для них немає. Відомі два типових критерії визнання дітьми старшого – наявність рис лідера (кмітливність, сміливість, безстрашність, самостійність, вербальна активність тощо) або, що стало популярним наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст., матеріальний рівень забезпеченості сім'ї (наявність дорогого мобільного телефона, велосипеда/мопеда, комп'ютера, досить значної суми кишенькових грошей та ін.).

Починаючи із 12 – 13 років з'являються різноманітні назви старших в компанії. Так, на Вінниччині з другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. зафіксовані наступні: “голова”, “вожак”, “ватажок”, “старший”, “найголовніший”, “центровий”, “лідер”, “заводіла”, “пахан” та ін. Але дитячі компанії є менш формалізовані й не так жорстко структуровані, як, наприклад, молодіжні.

Як бачимо, в другій половині ХХ – поч. ХХІ загалом структура традиційних дитячих ініціацій дещо модифікувалась у бік спрощення: зникли деякі її елементи та втратилося їх символічне навантаження, що спричинило умовний характер побутування. Регіональні особливості виявляються переважно в локальних назвах атрибутів та їх кількісному фігуруванні.

В зв'язку із помітним послабленням консервативних родинно-побутових традицій, акселерацією, значним розширенням інформаційного простору вік вступу до нових колективів став молодшим та з'явилися нові форми ініціацій.

Тільки у соціально-віковій площині від 7 до 14 років ми спостерігаємо накладання одночасно декількох форм введення в суспільне життя, які комплексно спрямовані на активну соціалізацію дитини. Зокрема, мова йде про: а) відвідування школи; б) відвідування вулиці; в) залучення до трудової діяльності; г) відвідування позашкільних закладів (гуртки, клуби, студії, академії тощо). Позитивним є те, що дитина кінця ХХ – на початку ХХІ ст. порівняно з попереднім століттям стала більш мобільною, динамічною, креативною, незалежною у сприйнятті та переробці інформації, що є однією з рис прогресивного розвитку суспільства. Але в таких умовах її важко себе ідентифікувати, оскільки багаточисленні форми соціалізації часто розходяться у формулюванні єдиних вимог до неї.

Першочергове завдання ми вбачаємо, насамперед, у збереженні кращих традицій, систематичному вивченні сучасних суспільних процесів: структури, символіки, атрибутики, соціалізаційної спрямованості. А також у виробленні громадськими інститутами єдиної стратегії та тактики співпраці з дітьми.

¹ Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу / Марко Грушевський. – К., 2006. – 253 с.

² Заглада Н. Побут селянської дитини: Матеріали до монографії с. Старосілля / Н. Заглада // Матеріали до української етнології. – Львів: Наукове т-во ім. Т. Шевченка. – К., 1929. – 179 с.

³ Гаврилюк Н. Картографирование явлений духовной культуры (по материалам родильной обрядности украинцев) / Н. Гаврилюк. – К.: “Наукова думка”, 1981. – 278 с..

⁴ Борисенко В. Народження дитини. Обряди перших років життя / Валентина Борисенко // Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К., 2000. – 191 с.: іл. – Бібліогр.: С. 187 – 191.

⁵ Кісь О. Особливості соціалізації дівчаток в українській сім'ї ХІХ – початку ХХ ст. / О.Кісь // Етнічна історія народів Європи. Традиційна етнічна культура слов'ян. Зб. наук. пр. – К., 1999. – С. 49 – 55.

⁶ Щербак І. Обрядові форми статевої ідентифікації дітей в традиційній культурі українців / І. Щербак // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 1. – С. 114 – 118.

⁷ Забловський А.В. Соціалізація статево-вікових груп в традиційній культурі другої половини ХІХ – поч. ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05. “Етнологія” / А.В.Забловський. – К., 2005. – 14 с.

⁸ Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців (Когнітивна антропологія) / Марина Гримич. – К., 2000. – 379 с.

⁹ Зап. автором від Щасливої-Баланчук Г.С., 1926 р. н., с. Круподеринці Погребищенського р-ну Вінницької обл., 2008 р.

¹⁰ Ф.1.: Вінницька обл. – Оп. 7.: Калинівський р-н. – Спр. 89: Явища каліцтва в народній педагогіці. – Арк. 3 (11 арк.) // Рукописний фонд навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Інституту історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Далі – РФ ННЛЕП ВДПУ).

- ¹¹ Ф. 1: Вінницька обл. – Оп. 4: Гайсинський р-н. – Спр. 60: Етнопедагогічні традиції, що збереглися у нашій родині (родина Климчик, с. Гнатівка, Гайсинський р-н, Вінницька обл., 2006 р. – Арк. 5 (8 арк.) // РФ ННЛЕП ВДПУ.
- ¹² Ф. 1.: Вінницька обл. – Оп. 4: Гайсинський р-н. – Спр. 59: Народно-педагогічний досвід Гундяк Л.Ф. (м. Гайсин Вінницької обл.), 2005 р. – Арк. 2 – 3 (29 арк.) // РФ ННЛЕП ВДПУ.
- ¹³ Забловський А. Вказ. праця. – С. 9.
- ¹⁴ Зап. автором від Мельник Г. І., 1954 р. н., с. Круподеринці Погребищенського р-ну Вінницької обл., 2008 р.
- ¹⁵ Зап. автором від Саліженко М. А., 1930 р. н., с. Круподеринці Погребищенського р-ну Вінницької обл., 2008 р.
- ¹⁶ Зап. автором від Москвіної В. В., 1974 р. н., м. Літин Літинського р-ну Вінницької обл., 2009 р.
- ¹⁷ Зап. автором від Гребеньової В. О., 1977 р. н., м. Вінниця, 2009 р.
- ¹⁸ Зап. автором від Федорчук І. П., 1972 р. н., м. Вінниця, 2009 р.
- ¹⁹ Зап. автором від Москвіної В. В., 1974 р. н., м. Літин Літинського р-ну Вінницької обл., 2009 р.
- ²⁰ Ф. 1: Вінницька обл. – Опис 8: Козятинський р-н. – Спр. 60: Парубочі та дівочі громади. – Арк. 4 (12 арк.) // РФ ННЛЕП ВДПУ.
- ²¹ Зап. автором від Федорчук І. П., 1972 р. н., м. Вінниця, 2009 р.
- ²² Зап. автором від Жмуд Г. М., 1942 р.н., с. Орлівка Тульчинського р-ну Вінницької обл., 2002 р.
- ²³ Балужок В. Обряди ініціацій українців та давніх слов'ян / В. Балужок. – Видавництво М. П. Коць. – Львів-Нью-Йорк, 1998. – 266 с.
- ²⁴ Ф. 1: Вінницька обл. – Опис 7: Калинівський р-н. – Спр. 74: Парубочі та дівочі громади. – Арк. 15 (19 арк.) // РФ ННЛЕП ВДПУ.
- ²⁵ Зап. автором від Гончар Є. О., 1935 р. н., с. Скаржинці Хмільницького р-ну Вінницької обл., 2007 р.
- ²⁶ Зап. автором від Карасевич С. В., 1974 р.н., с. Одая Тульчинського р-ну Вінницької обл., 2000 р.
- ²⁷ Зап. автором від Гаврилюк Л. М., 1937 р. н., с. Скаржинці Хмільницького р-ну Вінницької обл., 2007 р.
- ²⁸ Зап. автором від Граб Ю. І., 1986 р. н., с. Переорки Вінницького р-ну Вінницької обл., 2008 р.
- ²⁹ Зап. автором від Андроняк В. В., 1959 р. н., с. Мазурівка Чернівецького р-ну Вінницької обл., 2008 р.
- ³⁰ Зап. автором від Орел В. В. 19 62 р. н., с. Джулинка Бершадського р-ну Вінницької обл., 2008 р.
- ³¹ Зап. автором від Данилко Р. Ф., 1985 р. н., с. Широка Гребля Хмільницького р-ну Вінницької обл., 2007 р.
- ³² Зап. автором від Гаврилюк Л. М., 1937 р. н., с. Скаржинці Хмільницького р-ну Вінницької обл., 2007 р.

В статье рассматриваются региональные особенности детских инициаций на Винничине во второй половине XX – начала XXI века. Благодаря впервые введенным в научный обиход собственным полевым и архивным материалам автор раскрывает структуру инициаций и их символическое значение; старается установить причины модификаций и исчезновения некоторых из них.

Ключевые слова: дети, инициация, Винничина, лиминальный период, реинкорпорация, крещение, пострижины.

The article is dedicated to the explaining of the existent main children ritual's specials in Vinnytsya's region in the second half of XX and in the beginning of XXI centuries. The authore explains the ritual's structure and their symbolical meaning on the basis of her own field and archive materials which are in the first use in the science. Also the authore tries to find the reasons of simplification and disappearance of some of them.

Key words: children, ritual, Vinnytsya's region, level of development, reincorporation, christening, the cutting ritual.